

Enige observaties over onbepaalde voornaamwoorden in het Duits, het Nederlands en het Engels

Ton van der Wouden (Meertens Instituut, Amsterdam)

Zoals zo veel talen (cf. Haspelmath 1997) hebben de sandwich-talen Duits, Nederlands en Engels verschillende series onbepaalde voornaamwoorden (of hoe men ze maar wil noemen – er is veel terminologische variatie). Eén van die series is gebaseerd op een cognaat van *enige*:

- *Enige observaties/enigermate/enigszins*
- *Einige Observationen/einigermassen*
- *Any observations?/anybody/anyone*

Alleen in het Engels zijn formaties van dit type negatief-polair: ze kunnen alleen voorkomen met negatie, in vragen en nog zo wat omgevingen: *any observations* is ongrammaticaal zonder vraagteken c.q. vraagintonatie. Als het om *any/enige/einige* gaat, gedragen het Duits en het Nederlands zich dus op (ongeveer) dezelfde manier, en is het Engels anders.

Traditioneel wordt de distributie van *any* gerelateerd aan die van *some* – die overigens niet helemaal complementair is. Het Nederlands heeft eveneens een onbepaald voornaamwoord dat cognaat is met *some*, namelijk *sommige* (vergelijk ook *soms* en archaïsch *somtijds*), maar het moderne Duits heeft zoiets niet. Hier ligt de waterscheiding dus tussen Engels en Nederlands aan de ene kant, en Duits aan de andere.

In onze lezing gaan we preciezer naar de distributie van deze en andere onbepaalde voornaamwoorden kijken vanuit het perspectief van Van Haeringen (1956). De sandwich-gedachte voorspelt dat we geen gevallen zullen vinden waarin de perifere talen Duits en Engels één patroon laten zien, en de taal in het midden, het Nederlands, een ander. Zo'n patroon past ook niet in de algemenere gedachte van Duits en Frans als de centrale talen van het "Standard Average European". We zullen zien of die voorspelling uitkomt. En als we tijd overhebben, maken we een uitstapje naar het Afrikaans, waar onbepaalde voornaamwoorden op basis van *enige* een distributie hebben die als twee druppels lijkt op die van Engels *any* – waarschijnlijk als gevolg van intensief taalcontact.

Dwight Bolinger (1977). *Any and some*. In *Meaning and Form*. London: Longman.

Hans Broekhuis *Modern Grammar of Dutch* via www.taalportaal.org.

Duden (1998) *Die Grammatik* 6. neu bearb. Auflage.

Lutz Gunkel, Adriano Murelli, Susan Schlotthauer, Bernd Wiese and Gisela Zifonun (2017). *Grammatik des Deutschen im europäischen Vergleich*. Band 1: Das Nominal. De Gruyter.

C.B. van Haeringen (1956). *Nederlands tussen Duits en Engels*. Servire.

Walter Haeseryn et al. (1997). *Algemene Nederlandse Spraakkunst* via <https://e-ans.ivdnt.org/>.

Martin Haspelmath (1997). *Indefinite Pronouns*. Oxford University Press.

Martin Haspelmath (2001). The European linguistic area: Standard Average European. In *Language Typology and Language Universals*. De Gruyter.

Jack Hoeksema (2010). Dutch ENIG: from nonveridicality to downward entailment. *Natural Language and Linguistic Theory* 28, 837-859.

Rodney Huddleston and Geoffrey K. Pullum (2002). *The Cambridge Grammar of the English Language*. Cambridge University Press.

James D. McCawley (1988). *The syntactic phenomena of English*. University of Chicago Press.

Pieter A.M. Seuren (1976). Echo, een studie in negatie. In *Lijnen van taaltheoretisch onderzoek. Een bundel oorspronkelijke stukken aangeboden aan prof. dr. Henk Schultink*. Tjeenk Willink.

Ton van der Wouden (2021). Afrikaans between Dutch and English? Afrikaans *enig* indefinites. Paper presented at Afrikaans Grammar Workshop 3, 30 september 2021, Amsterdam.